

Työikäisen kuntoutussuunnitelma

Timo Pohjolainen
Helsinki Hospital

Sidonnaisuudet

- **Työpaikka**

- Helsinki Hospital

- **Asiantuntijalääkäri**

- Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta
- Vakuutuslautakunta
- Potilasvakuutuskeskus
- Liikennevahinkolautakunta

- **Luentopalkkiot**

- Lääkäripäivät, Suomen Selkäliitto, Suomen TULE, Pfizer, Orion, Abbvie

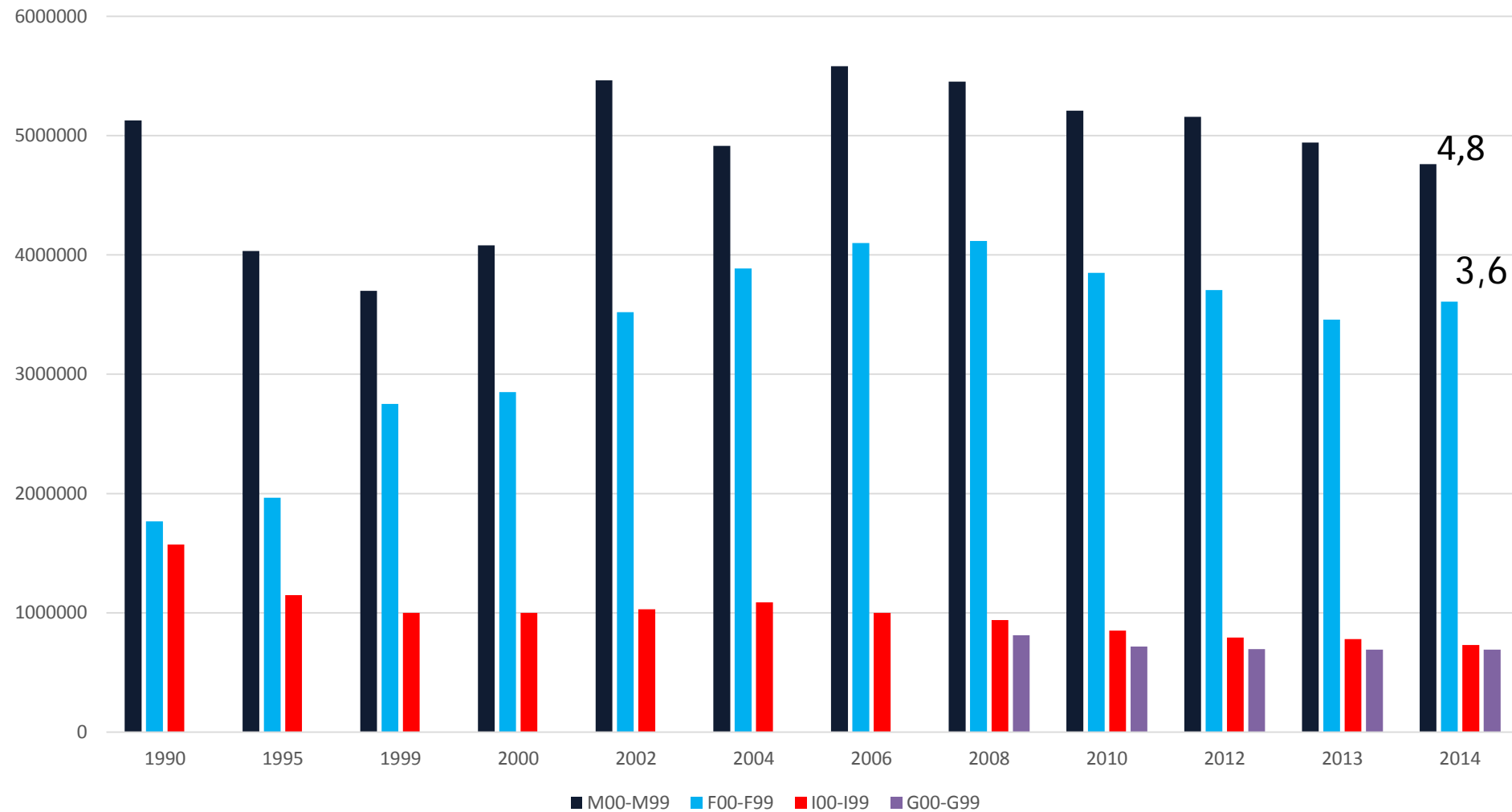
Valtiontalouden tarkastusviraston tuloksellisuustarkastuskertomus 193/2009 Lääkinnällinen kuntoutus

- Kuntoutuksessa tärkeiden kuntoutussuunnitelmien tasossa on tarkastushavaintojen perusteella parantamisen varaa
- Kuntoutussuunnitelman asema kuntoutusprosessissa on keskeinen ja siksi sen kunnollista valmistelua sekä myös noudattamista tulisi valvoa huolellisesti
- Hoitohenkilökunnan koulutuksessa, erityisesti lääkäreiden perus- ja jatkokoulutuksessa, tulisi nykyistä enemmän panostaa kuntoutusasioihin
- Lääkinnälliseen kuntoutukseen sisältyvää mielenterveyskuntoutusta vaivaavat pitkälti samat ongelmat kuin muutakin lääkinällistä kuntoutusta, mutta kärjistetympin.

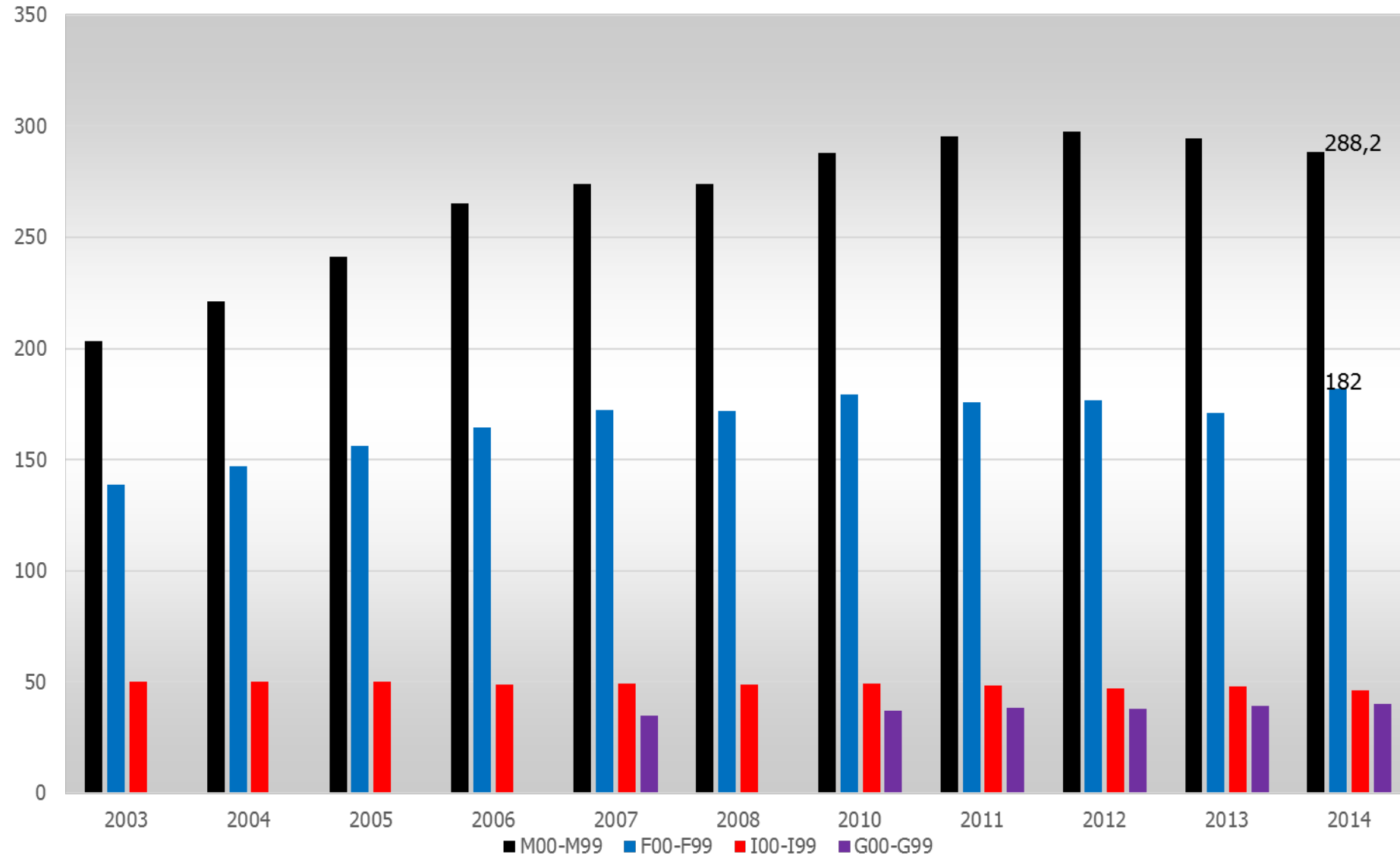
Valtiontalouden tarkastusviraston tuloksellisuustarkastuskertomus 193/2009 Lääkinnällinen kuntoutus

- Erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon yhteistyö ei toimi kuntoutuksessa niin hyvin kuin olisi tarpeen
- Tämä on ilmennyt muun muassa hoitoketjun katkeamisina ja yhteistyön kehittämiseen tulisikin kiinnittää huomiota
- Yhteistyön parantaminen kunnallisen terveydenhuollon sekä Kansaneläkelaitoksen välillä olisi tärkeää.

Korvatut sairauspäivärahopäivät vuosina 1990 - 2014

Maksetut sairauspäivärahopäivät (milj. €) vuosina 2003 -2014

Työeläkejärjestelmän työkyvyttömyyseläkemeno sairauspääryhmän mukaan vuonna 2014

	Yksityinen sektori		Julkinen sektori		Yhteensä	
	Milj. €	%	Milj. €	%	Milj. €	%
Tuki- ja liikunta-elinten sairaudet	452	29,9	195	30,0	647	29,9
Mielenterveyden häiriöt	535	35,3	262	40,3	797	36,8
Verenkiertoelinten sairaudet	131	8,7	37	5,7	168	7,8
Muut sairaudet	398	26,1	156	24,0	554	25,5
Kaikki	1 516	100,0	650	100,0	2 166	100,0

Kuntoutussuunnitelmaa edellytetään lainsäädännössä - Terveystoimintalaki 30.12.2010/1326

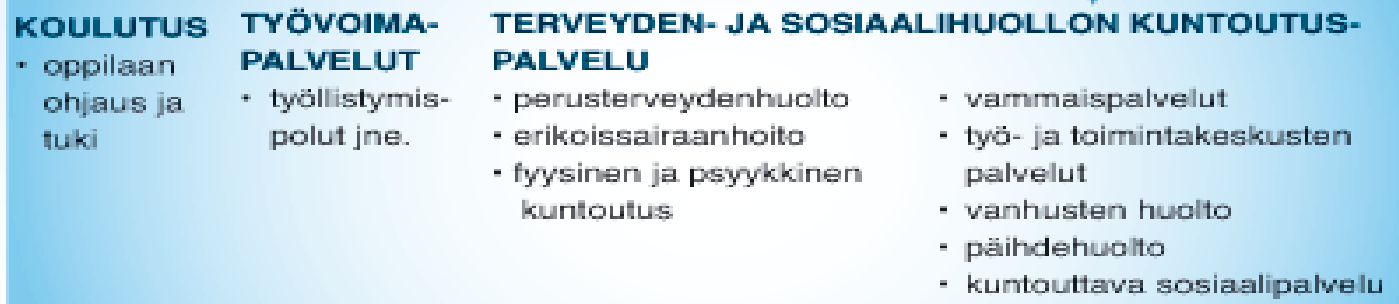
- Terveystoiminnan palveluvalikoimaan kuuluva lääketieteellisesti hoito ja kuntoutus edellyttää suunnitelman tekemistä tarvittaessa kiireettömissä hoidoissa
- **Hoitosuunnitelma kokoaa** yhteen potilaan kannalta keskeiset terveysongelmat ja niiden hoidon
- **Potilas on aktiivisesti mukana** oman hoitonsa suunnittelussa ja tavoitteiden asettamisessa
- Kuntoutussuunnitelman teko on monien lakien **asettama velvoite ja virkavelvollisuus**, johon tulee panostaa kuntoutujan oikeuksien ja tasavertaisen kohtelun nimissä
- Kuntoutussuunnitelma tehdään **kirjallisesti**.

Terveydenhuoltolaki

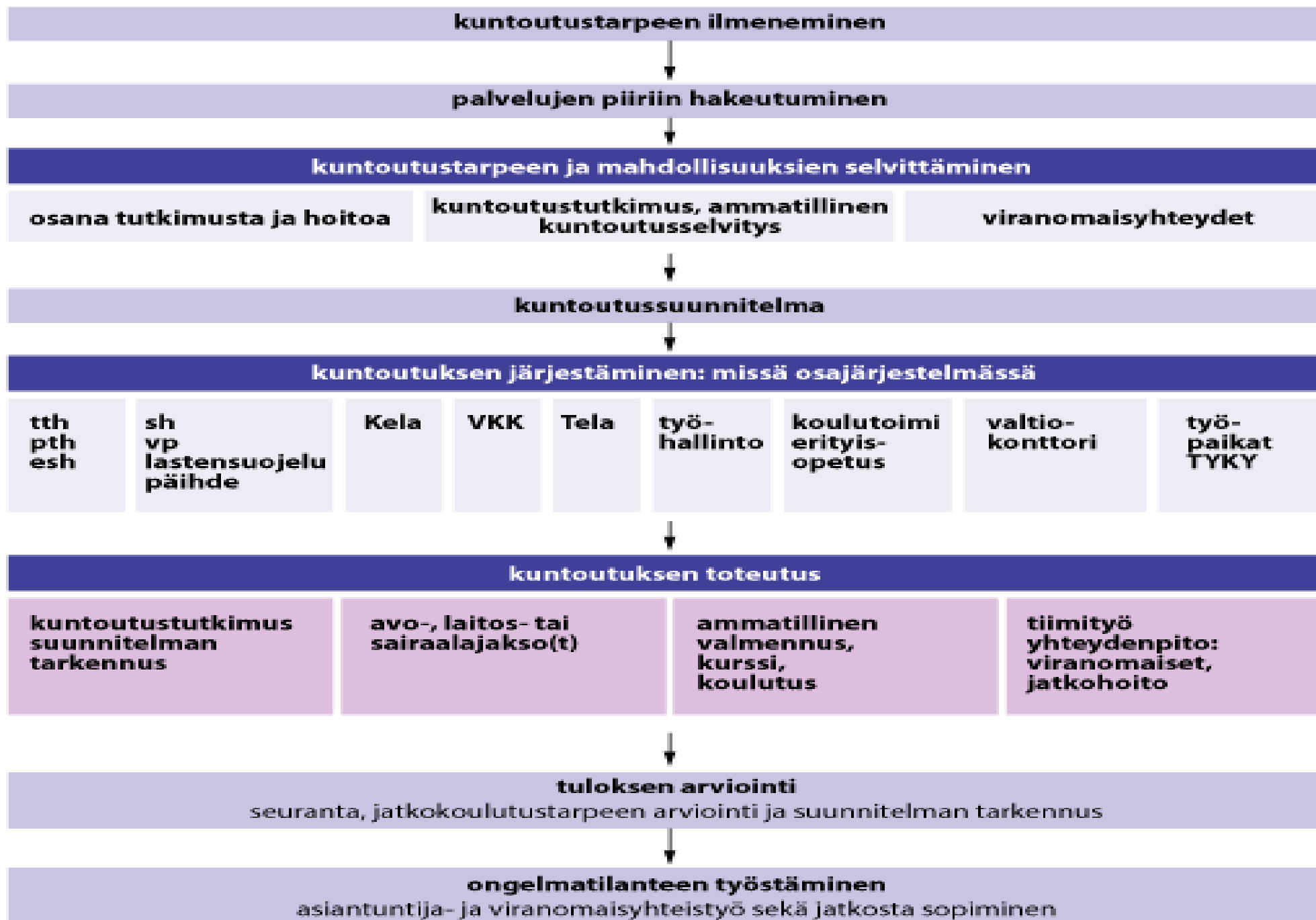
Lääkinnälliseen kuntoutukseen kuuluu:

- 1) kuntoutusneuvonta ja kuntoutusohjaus;
 - 2) potilaan toiminta- ja työkyvyn sekä kuntoutustarpeen arviointi;
 - 3) kuntoutustutkimus, jonka avulla selvitetään potilaan kuntoutusmahdollisuuksia;
 - 4) toimintakyvyn parantamiseen ja ylläpitämiseen tähtäävät terapiat sekä muut tarvittavat kuntoutumista edistävät toimenpiteet;
 - 5) apuvälinepalvelut;
 - 6) sopeutumisvalmennus;
 - 7) 1–6 kohdassa tarkoitetuista tarpeellisista toimenpiteistä koostuvat kuntoutusjaksot laitos- tai avohoidossa.
- **Kunta vastaa potilaan lääkinällisen kuntoutuksen suunnittelusta siten, että kuntoutus muodostaa yhdessä tarpeenmukaisen hoidon kanssa toiminnallisen kokonaisuuden.**

KOKO VÄESTÖ lapset, työkäiset, vanhuksset

Koko väestölle tarkoitetut palvelut

Pohjolainen T,
Mikkelsson M.
2015

Kuntoutuksen oikea-aikaisuus, kohdistuminen ja kolmen sektorin sekamalli

1. Julkisella puolella sosiaali- ja terveydenhuolto, opetustoimi ja työhallinto järjestävät palvelutehtäväänsä kuuluvaa kuntoutusta
2. Kela ja lakisääteistä vakuutustoimintaa hoitavat työeläkelaitokset sekä vakuutusyhtiöt vastaavat sosiaalivakuutuksen periaattein toteutetusta kuntoutuksesta. Yksityinen sektori on keskeisesti kuntoutuksen palveluntuottaja
3. Kolmas sektori edustaa RAY:n taloudellisesti tukemaa kansalaistoimintaa, joka sisältää kuntoutuksen ja vapaaehtoistoiminnan.

Kuntoutuslainsäädäntö ja sekamalli

- Kuntoutuksen saamisen edellytykset, kuntoutuspalvelut ja rahalliset etuudet on kirjattu kunkin maksajatahon kuntoutuslainsäädäntöön
- Lakien määrittelemä tehtävä- ja vastuunjako ohjaa hallintoa ja toimintaa siten, että yksittäisen kuntoutusta tarvitsevan ihmisen tai sitä varten lausuntoa kirjoittavan lääkärin on vaikea hallita pelisääntöjä
- Kuntoutuspäätökset ovat enemmän hallinnollisia kuin yksilön tarpeiden mukaisia.

Kuntoutuksen oikea-aikaisuus, kohdistuminen ja kolmen sektorin sekamalli

- Kuntoutusjärjestelmän eri tahojen tehtävät ovat hyvin erilaiset
- Työhallinnon tai Kelan kuntoutustoiminnan kohderyhmien ongelmat, kuntoutuksen tavoitteet sekä taloudelliset ja muut resurssit poikkeavat esimerkiksi kunnallisen sosiaalitoimen tai koulujärjestelmän toiminnoista
- Kukin toimija kilpailee oman asemansa pitämisestä tai toimintalohkonsa hoitamisesta
- Yhteistyö on yleistynyt - yhden luukun periaate on vielä kaukana

Milloin kuntoutussuunnitelma?

- Yleensä aina kuin vain on mahdollista ja tarpeellista
- Laadittava Kelan järjestämässä vaativassa lääkinnällisessä kuntoutuksessa, ammatillisessa kuntoutuksessa ja kuntoutusrahaa haettaessa
- Edellytetään tapaturmatapauksissa
- Oikea-aikaisesti ja mahdollisimman varhain
- Mielellään moniammatillisesti.

Kirjallinen suunnitelma

- Terveystieteiden tutkimuskeskuksen omaan käyttöön sairauskertomuslehdelle
- Sosiaalitoimessa palvelusuunnittelulomakkeeseen
- Kelan kuntoutussuunnitelmalomakkeeseen tai B-lääkäriinlausuntoon
- Vakuutusyhtiöille E-lääkäriinlausuntoon.

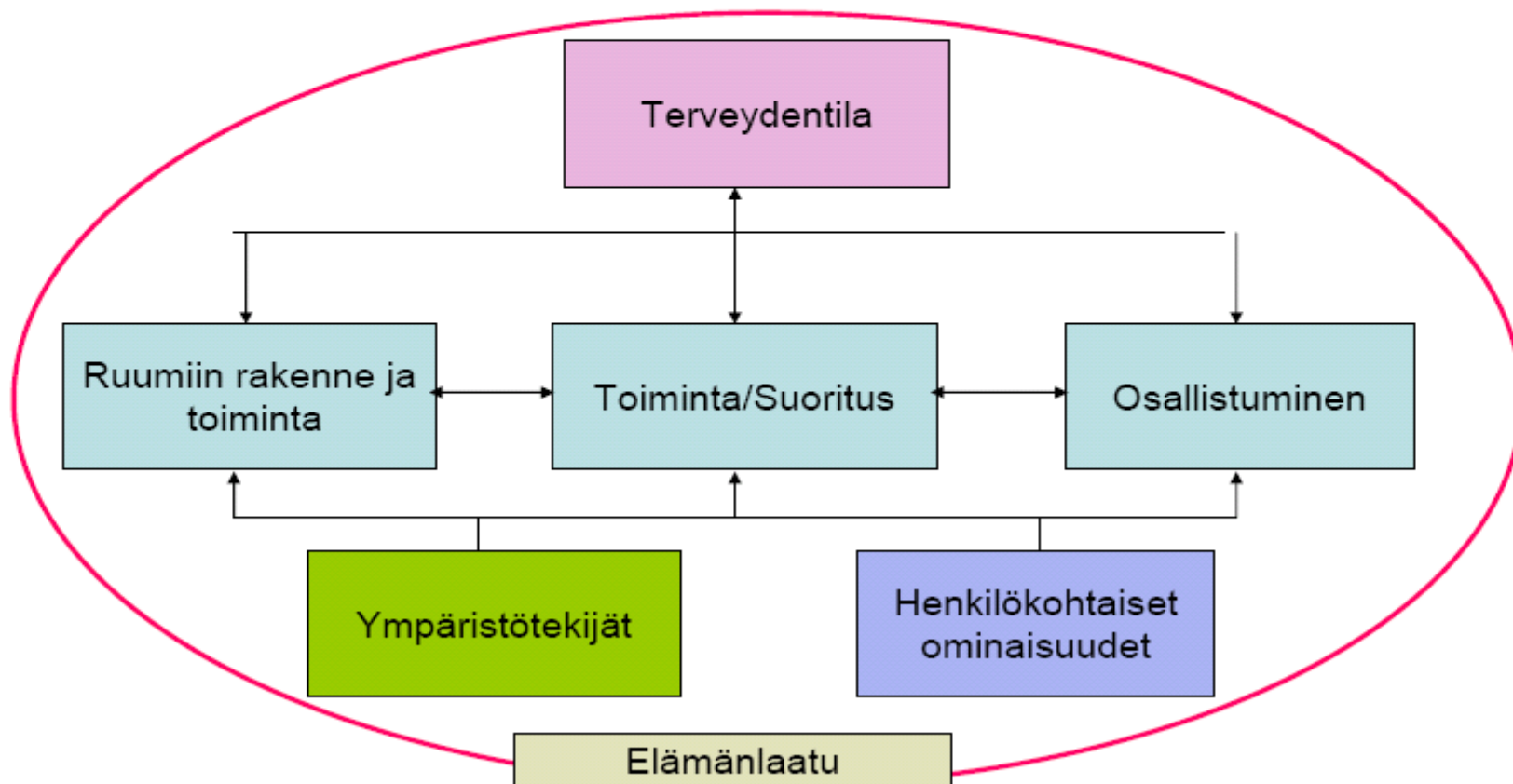
Kuntoutussuunnitelman sisältö - potilaan kanssa

- **Miksi:** vika, vamma, sairaus → toimintarajoite
- **Mitä tavoitellaan** → vaikutukset toiminta- ja työkykyyn
- **Mitä tehty aikaisemmin** → hoito ja kuntoutus; sisältö ja vaikutukset
- **Mitä sisältää** → terapiamuodot, tiheys, kesto ja paikka
- **Millä sosiaaliturvalla** → päiväraha, kuntoutustuki ja vammaistuki
- **Missä on seuranta** → vastuutaho, aika ja paikka
- **Millä mittareilla?**

Toimintakykymittarit: www.toimia.fi

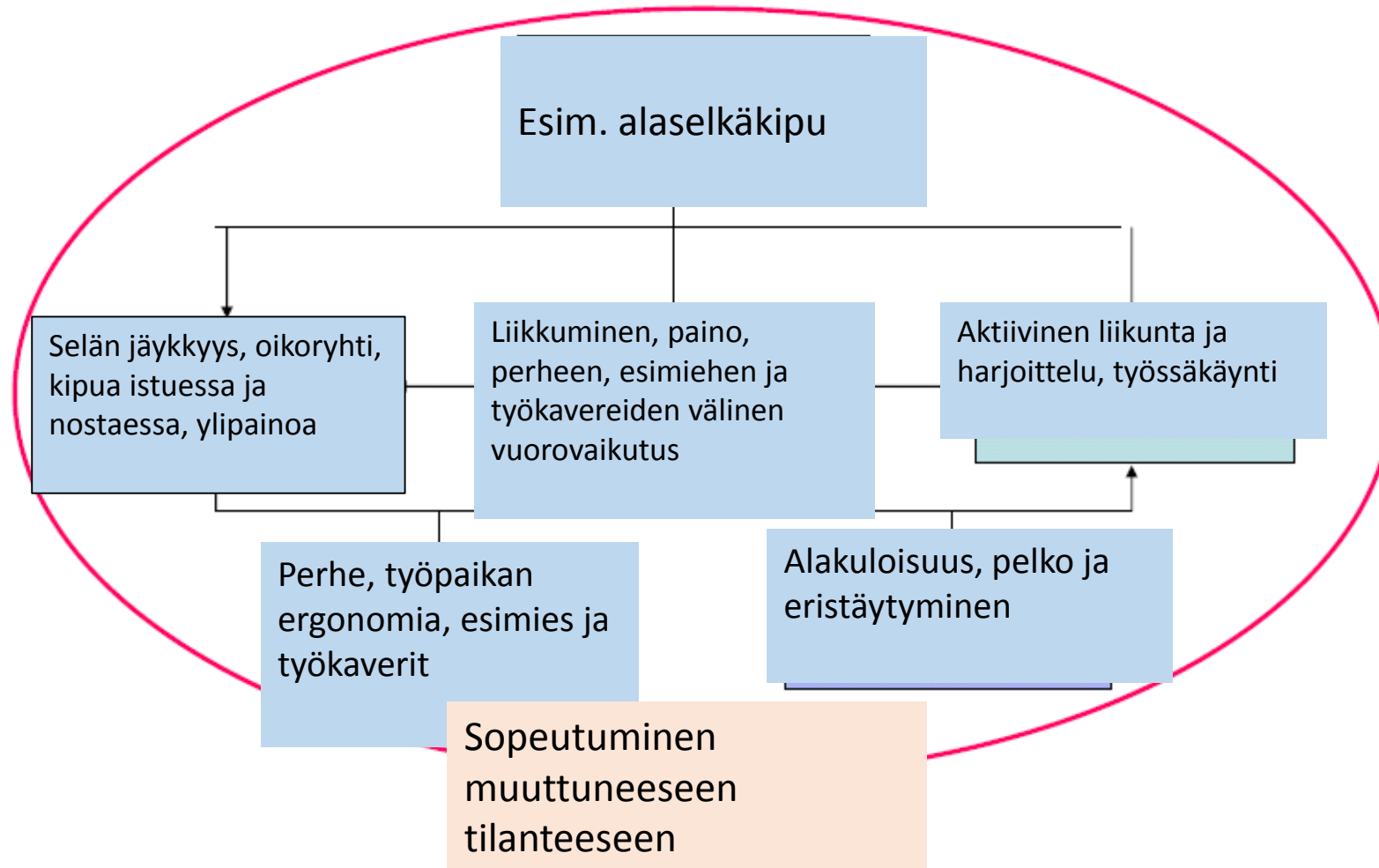
ICF kuntoutuksen viitekehyksenä

International classification of function

ICF kuntoutuksen viitekehyksenä

International classification of function

Vaikuttavaa kuntoutusta suunnitellen ja toteuttaen

1. Riittävän intensiivinen ja monipuolinen kuntoutus on tieteellisissä tutkimuksissa osoittautunut vaikuttavaksi keinoksi useiden sairaustilojen kohdalla ja voi täydentää tai jopa korvata konservatiivisia tai kirurgisia hoitoja
2. Hoitoketjujen (kustannus)vaikuttavuudessa oikea-aikaisen ja tehokkaan kuntoutuksen merkitys voi olla ratkaiseva.

Vaikuttavaa kuntoutusta suunnitellen ja toteuttaen

1. Kuntoutuksen arkivaikuttavuus: käytännöt, joilla pyritään mahdollisimman suureen vaikuttavuuteen tavanomaisissa terveydenhuollon olosuhteissa hyödyntämällä kliinistä osaamista, näyttöön perustuvaa lääketiedettä, toiminnan kirjaamista ja laadun edistämistä sekä vertaiskehittämistä (A. Malmivaara)
2. Käytännön arviointia varten tarvitaan rekisteritutkimuksia täydennettyinä muilla tietolähteillä
3. Rekisteritutkimukset voivat edesauttaa hoitoyksikköjen välisten erojen syiden selvittämistä sekä edistää hoidon ja kuntoutuksen kustannusvaikuttavuutta.

Tavoitteena integroitu palvelujärjestelmä

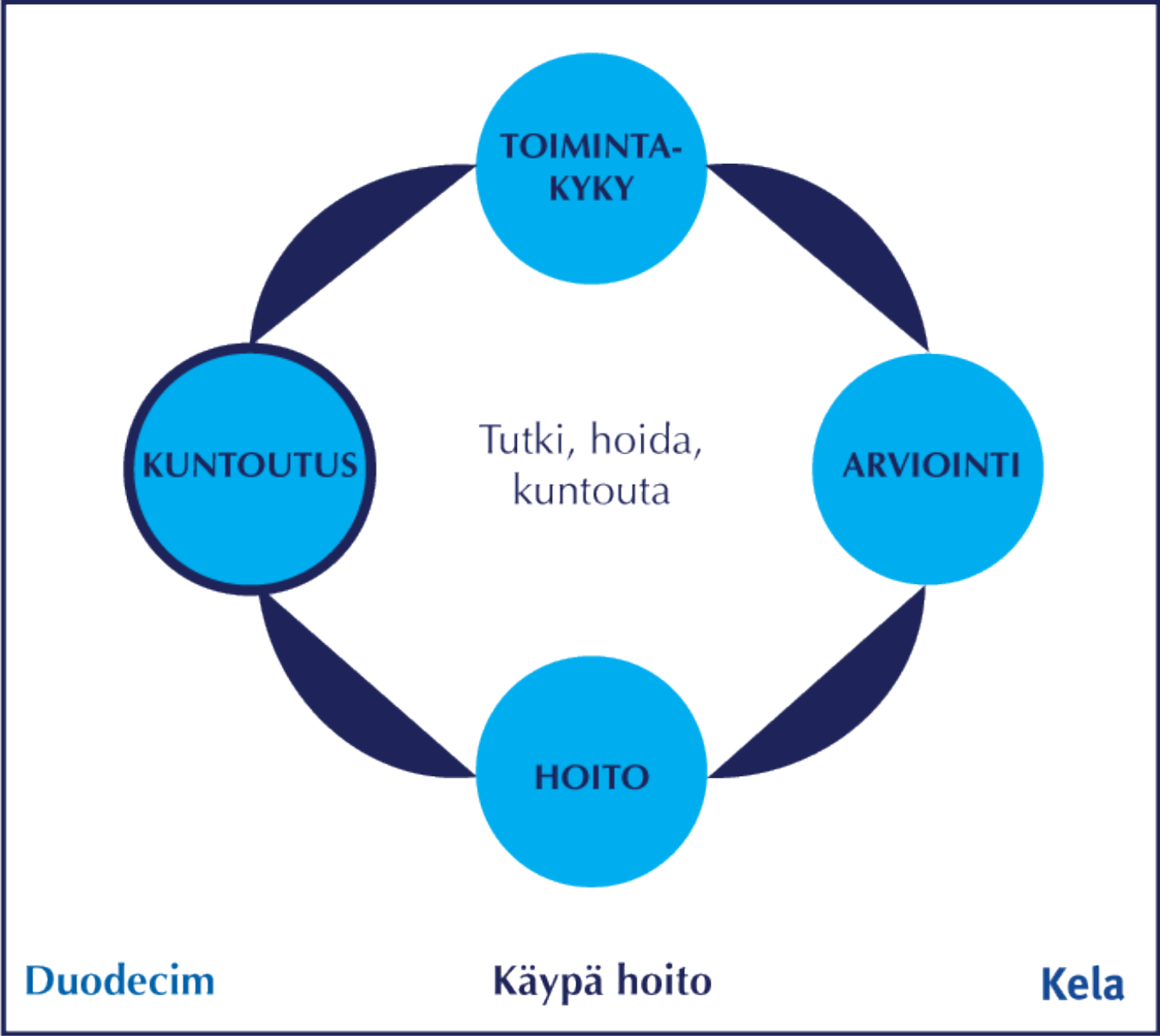
- **Kuntoutujan tarpeet, toiveet ja odotukset** sellaisina kuin hän ne itse ilmaisee, ovat kuntoutukseen osallistuvien eri tahojen ja ammattiryhmien toiminnan perusta
- Hyvä käytäntö on kuntoutujan kannalta **kokonaisuus, jossa organisaatiot ja niiden asiantuntijat toimivat suunnitelmallisesti yhdessä, yhteistyössä** ja huomaamattomina asioiden hoitajina
- Järjestelmien hallinnolliset tai ammatilliset intressit ovat asiakkaalle toissijaisia.

Integroitu palvelujärjestelmä

- Kuntoutuksen suunnitteluun, päätöksentekoon ja toteutukseen osallistuvilla on oltava **yhteinen näkemys** siitä, mihin pyritään
- Tärkeää **tunnistaa omat tehtävät, valmiudet, vastuut ja valtuudet** niin organisaation sisällä kuin organisaatiorajojen yli
- **Kuntoutus on prosessinomainen toimintojen ketju**, joka perustuu suunnitelmalliseen yhteistyöhön, työnjakoon ja tietojen vaihtoon
- Tunnusomaista integroidulle palvelujärjestelmälle on, että se **auttaa eniten niitä, joilla on vähiten, sekä kuntoutujan että järjestelmän toimijoiden kannalta.**

Integroitu palvelujärjestelmä

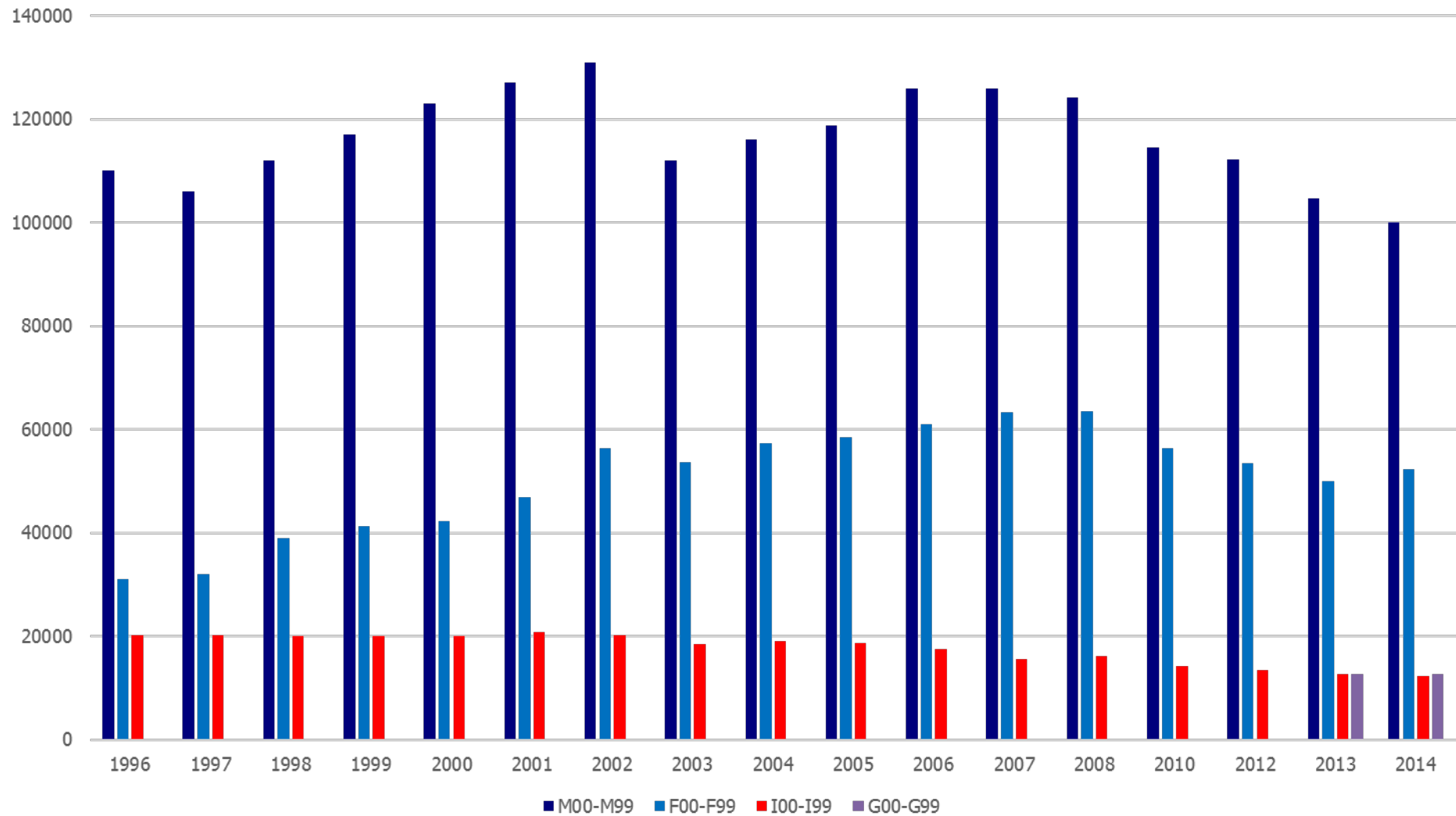
- Palveluketjun merkitys korostuu myös siinä, että hyvä lopputulos saavutetaan usein myös taloudellisesti
- Palveluketjussa kuntoutuspäätös tehdään riittävän varhain ja hyvän tiedon varassa, palvelut toteutetaan viiveettä, eri osajärjestelmät tietävät tehtävänsä ja tuntevat muiden organisaatioiden mahdollisuudet
- Kuntoutuja tuntee olonsa turvalliseksi tällaisessa verkossa ja on valmis tekemään oman osuutensa voimavarojensa mukaisesti.

Kiitos mielenkiinnosta!

Kuntoutuksen järjestäjä	Kohderyhmät	Tavoite	Kuntoutuksen keskeinen sisältö
Terveydenhuolto	Koko väestö	Työ- ja toimintakyvyn parantaminen	Työ- ja toimintakyvyn arviointi, kuntoutus-tutkimukset, apuvälinepalvelut, sopeutumisvalmennus, kuntoutusohjaus, terapia- ja kuntoutusjaksot
Vammaispalvelut, sosiaalihuolto	Koko väestö	Sosiaalisen selviytymisen ja osallistumisen ylläpito/kehittäminen	Asumista, liikkumista ja tiedonsaantia edistävät palvelut ja taloudellinen tuki, henkilökohtainen avustaja, sosiaalinen ja perhekuntoutus, työllistymisen tukitoimet
Kela	Alle 65-vuotiaat vajaakuntoiset alle 65-vuotiaat vaikeavammaiset	Työelämään pääseminen tai siellä pysyminen työ- ja toiminta- kyvyn tukeminen	Kuntoutustarpeen selvitys, kuntoutus-tutkimus, työkokeilu, ammatillinen koulutus, ASLAK®, TYK-valmennus, psykoterapia, sairausryhmien kurssitoiminta, kehittäminen avo- ja laituskuntoutus, työn ja opiskelun apuvälineet, koulutus, työhön valmennus
Tapaturma- ja liikennevakuutus, VKK	Työ- tai liikenne-tapaturman tai ammattitaudin vammauttamat henkilöt	Tapaturman aiheuttaman menetyksen korvaaminen	Kuntoutustutkimukset, työ- ja koulutus-kokeilut, työhön valmennus, ammatillinen koulutus, vaikeavammaisen sosiaalisen suoriutumisen ja itsenäisyyden tuki (apuvälineet, asunnon muutostyöt), elinkeinotuki
Työeläkelaitokset (VKK)	Työeläkkeelle siirtyneet tai työ-kyvyttömyyden uhan alaiset henkilöt	Työelämässä jatkaminen tai sinne paluu	Työolojen järjestelyjen, työkokeilun, työhön valmennuksen ja uudelleen koulutuksen tukeminen
Työhallinto	Työttömät vajaa-kuntoiset työn-hakijat ja vajaa-kuntoiset henkilöt	Ammatillinen kehittyminen, työllistyminen tai työssä pysyminen	Ammatinvalinta-/urasuunnittelupalvelut, työ- ja koulutuskokeilut, työhön valmennus, työolosuhteiden järjestelytuki: palkkatuet työnantajalle, starttiraha henkilöasiakkaalle
Valtiokonttori	Sotainvalidit, rintamaveteraanit ja puoliset	Toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tuki	Avo- ja laituskuntoutus

Alkaneet sairauspäiväraha-kaudet 1996-2014

Kuntoutuksen selkokielineen määritelmä

- **Kaikki toimet, joilla autetaan mahdollisimman itsenäiseen elämään henkilöä, jonka toiminta- ja työkyky on alentunut**
- **Kuntoutus on yläkäsite - kuten diagnostiikka tai hoito.**